

УДК 631.134.23

Немкович О. Б.,

старший викладач кафедри обліку і фінансів ПВНЗ "Європейський університет" Рівненської філії, пошуковець кафедри обліку і аудиту Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМСТВ АПК ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ ЗДЕШЕВЛЕННЯ КРЕДИТІВ

У статті розглянуто проблеми пільгового кредитування сільськогосподарських підприємств та розроблені пропозиції щодо удосконалення діючого механізму здешевлення кредитів.

Ключові слова: підприємство, агропромисловий комплекс, кредит, пропозиція, комерційний банк, фінансова підтримка, бюджетні кошти, відсоткова ставка, емісія.

Problems of privilege credits of agricultural enterprises are headlined in the article and suggestions, proposals concerning the improvement of active means of falling in price credits are also worked out in it.

Key words: enterprise, agriculture complex, credit, supply, commercial bank, financial support, budget money, interest rate, emission.

Постановка проблеми. Починаючи з 2000 р., в Україні спостерігалось активне нарощування обсягів банківських кредитів, наданих підприємствам АПК. Однак фінансова криза спричинила значне погіршення відносин агровиробників з комерційними банками. Наразі, більшість банків значно скоротили або взагалі призупинили кредитування галузі. Високі розміри відсоткових ставок, які іноді перевищують 30% (для кредитів, наданих в національній валюті), та інші жорсткі умови кредитування роблять неможливим розвиток українського АПК. Водночас, сума бюджетних видатків на часткову компенсацію ставки за кредитами, що надаються сільгоспвиробникам та іншим підприємствам агропромислового комплексу, затверджена Законом України "Про Державний бюджет України на 2009 р.", значно знизилась і становить лише 300 млн. грн., тоді як в минулому році на здешевлення кредитів було передбачено 1,4 млрд. грн. [1]. У цьому аспекті, одним із основних завдань

подальших наукових пошуків у сфері кредитування галузі сільського господарства є вдосконалення механізму пільгового кредитування підприємств агропромислового комплексу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання державної фінансової підтримки аграрного сектору економіки були і залишаються у центрі уваги сучасної науки. Важливий вклад у вирішення зазначеної проблеми здійснюють вітчизняні вчені-економісти: В.М. Алексійчук, П.І. Гайдучкий, О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненко, П.А. Лайко, Ю.Я. Лузан, М.Й. Малік, Д.С. Олійник, П.Т. Саблук, Н.М. Фещенко та ін. Водночас, функціонування АПК в умовах фінансової кризи вимагає поглибленого вивчення механізму пільгового кредитування, що надасть можливість його удосконалення.

Мета і завдання дослідження. У процесі дослідження необхідно висвітлити чинний порядок використання бюджетних коштів, що спрямовуються на підтримку підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та розробити пропозиції щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Функціонування сільського господарства вимагає належної державної фінансової підтримки галузі, яка включає комплекс бюджетних заходів із забезпечення аграрного сектору економіки додатковими фінансовими ресурсами.

Необхідність державної фінансової підтримки аграрного сектора економіки зумовлена низкою чинників, до яких належать: недостатня платоспроможність сільськогосподарських виробників; високий ступінь ризиків аграрного виробництва; сезонність сільського господарства; неспроможність сільськогосподарських товаровиробників як операторів ринку протистояти експансії великого капіталу тощо.

Одним із важливих напрямів державної фінансової підтримки сільського господарства є механізм здешевлення кредитів, який був запроваджений Постановою КМУ "Про додаткові заходи щодо кредитування комплексу сільськогосподарських робіт" від 25.02.2000 р. №398. Суть цього механізму полягає у частковій компенсації відсоткової ставки за кредитами за рахунок коштів Держбюджету України. При цьому, головним завданням держави є стимулювання розвитку кредитних відносин між підприємствами АПК та кредитними установами (комерційними банками та кредитними спілками).

У 2009 р. механізм пільгового кредитування визначається Порядком використання у 2009-2013 роках бюджетних коштів, що спрямовуються на підтримку підприємств агропромисло-

вого комплексу через механізм здешевлення кредитів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів від 26 лютого 2009 р. № 153 (далі – Положення № 153) [2].

Відповідно до Порядку № 153 компенсація надається визначеному колу підприємств АПК, а саме:

- сільськогосподарським підприємствам, у тому числі підприємствам, які надають послуги із використанням сільгосптехніки у рослинництві;

- рибницьким, рибальським та риболовецьким підприємствам, які провадять діяльність у внутрішніх водоймах та виключній (морській) економічній зоні України або у Світовому океані на судах, зареєстрованих у Державному судовому реєстрі України або Судновій книзі України, та береговим рибопереробним підприємствам;

- підприємствам споживчої кооперації;

- цукровим заводам;

- підприємствам агропромислового комплексу (хлібозаготівельні, борошномельні, хлібопекарські, комбікормові, консервні, м'ясопереробні та молокопереробні підприємства, крупозаводи, підприємства первинної обробки вовни та спиртові заводи;

- хлібопекарським підприємствам, зокрема підприємствам споживчої кооперації, ДАК "Хліб України" та її дочірнім підприємствам.

Для кожного із зазначених позичальників Порядком №153 визначено напрями використання залучених кредитів, за якими надається компенсація, залежно від термінів кредитування. Так, сільськогосподарські підприємства, у тому числі підприємства, які надають послуги із використанням сільськогосподарської техніки у рослинництві, мають право на компенсацію, якщо вони залучили кредити на покриття витрат, перелік яких представлено на рис. 1.

При цьому компенсація відсоткової ставки для зазначених підприємств надається за кредитами, залученими у національній валюті – в розмірі облікової ставки Національного банку, що діє на дату нарахування відсотків за користування кредитами, та в іноземній валюті – в розмірі 8,5 відсотка річних [3].

Згідно із Порядком № 153, компенсація надається на конкурсній основі. Для цього створюються конкурсні комісії, до складу яких входять представники відповідних управлінь агропромислового розвитку, органів державної статистики, фінансових органів, органів державної контрольно-ревізійної і державної податкової служб, управлінь НБУ. Конкурсні комісії оприлюднюють порядок та умови проведення конкурсу з визначення

переліку підприємств агропромислового комплексу для надання компенсації у друкованих засобах масової інформації.

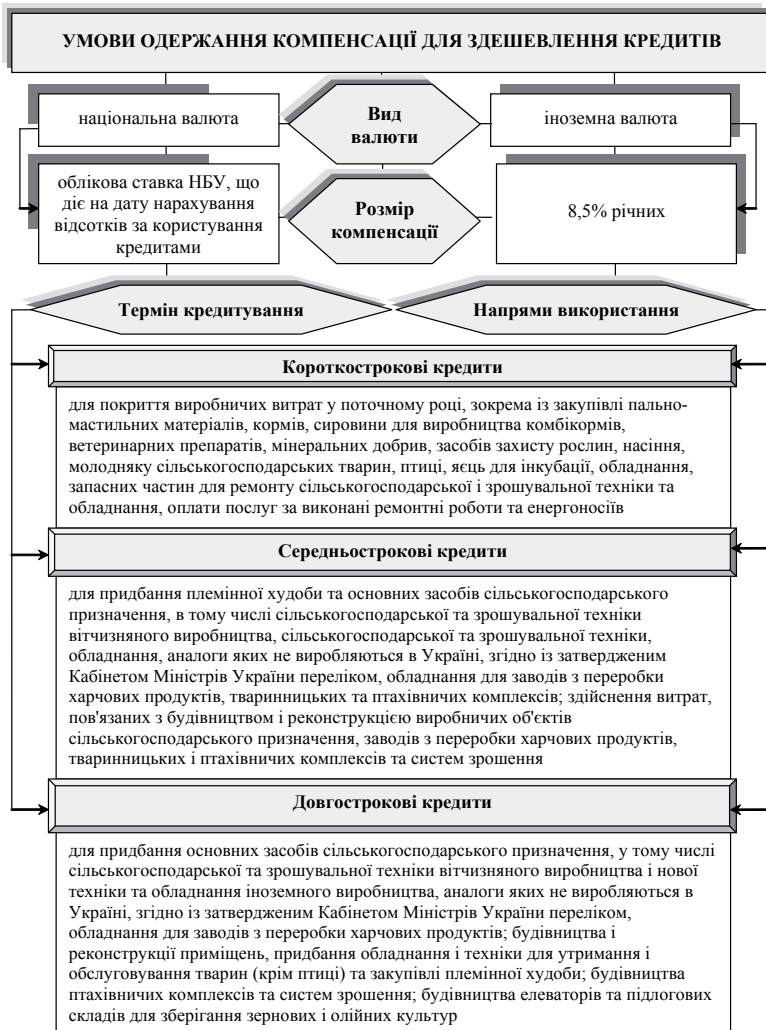

Рис. 1. Основні умови одержання компенсації за користування кредитами, залученими сільськогосподарськими підприємствами

Для отримання компенсації підприємства АПК, які залучили коротко-, середньо- та довгострокові кредити в національ-

ній та іноземній валюті, подають до конкурсних комісій заявку за встановленою Мінагрополітики формою та пакет документів, перелік яких визначено п. 8 Положення № 153. Документи, подані не в повному обсязі, не реєструються і повертаються підприємству-позичальнику в триденний строк із зазначенням причин повернення [2].

Конкурсні комісії розглядають подані підприємствами-позичальниками документи, необхідні для одержання компенсації, впродовж п'яти днів після закінчення терміну подання заявки і документів у порядку черговості їх реєстрації. У випадку відмови в наданні компенсації позичальнику надсилається у триденний строк обґрунтована письмова відповідь із зазначенням причин відмови. При прийнятті позитивного рішення конкурсні комісії визначають суму компенсації для кожного позичальника та видають їм відповідну довідку з включенням до реєстру позичальників, які мають право на компенсацію за коротко-, середньо- та довгостроковими кредитами [2].

Послідовність проведення конкурсного відбору представлена на рисунку 2.

Використання бюджетних коштів, спрямованих на здешевлення відсоткових ставок за кредитами, наданими сільськогосподарським підприємствам здійснюється за схемою, представленою на рисунку 3.

Позичальники, які залучили кредити і, за результатами курсу, одержали право на компенсацію за такими кредитами, подають щомісяця до 7 числа наступного періоду довідку, видану банком (кредитною спілкою), про суму фактично сплачених позичальником відсотків за користування кредитом за відповідний період із визначенням суми, що відшкодовується позичальнику за рахунок бюджетних коштів, та копію платіжного документа про сплату відсотків за користування такими кредитами, посвідчену банком, до відповідних управлінь агропромислового розвитку.

Вважаємо, що в умовах фінансової кризи, практичне застосування діючого механізму здешевлення кредитів є малоефективним. Це зумовлено низкою проблем, а саме:

Як зазначалося вище, на здешевлення кредитів у бюджеті передбачено лише 300 млн. грн. Враховуючи кредиторську заборгованість у сумі 192 млн. грн., яка виникла внаслідок недофінансування у 2008 р. за рахунок загального фонду держбюджету програми підтримки АПК через механізм здешевлення кредитів, обсяг коштів, спрямованих на компенсацію вартості кредитів у 2009 р. скоротиться до 108 млн. грн. При цьому загальна потреба в компенсаційних коштах становить 2,4 млрд. грн.

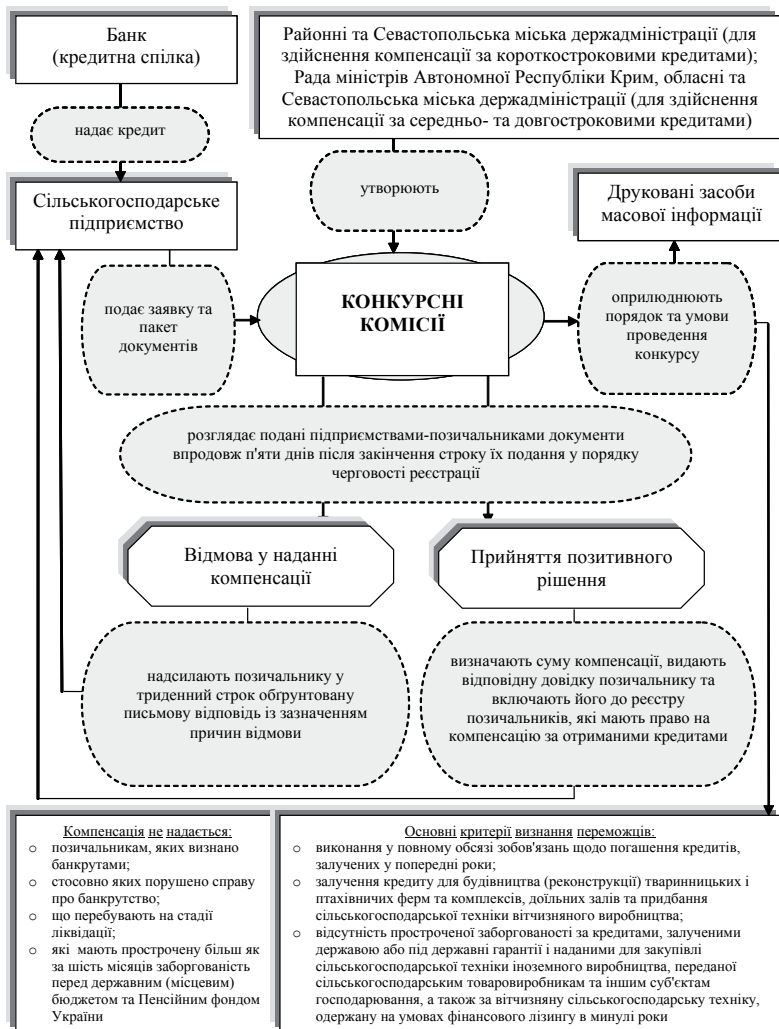

Рис. 2. Схема проведення конкурсного відбору

Незважаючи на численні переговори з фінустановами, Уряд не може зацікавити банки в активізації кредитних відносин із сільськогосподарськими підприємствами. Не дозволяють вирішити проблему кредитування АПК і запропоновані Урядом антикризові механізми, в тому числі і щодо пролонгації кредитів [4]. За даними Міністерства аграрної політики, сьогодні,

продлонгації кредитів потребують 2057 аграрних підприємств на суму 3,8 млрд. грн. За січень-лютий 2009 р. комерційні банки продлонгували кредити приблизно тисячі суб'єктам аграрного ринку на суму близько 2 млрд. грн. За два місяці поточного року лише 250 підприємств АПК отримали нові кредити на суму, що не перевищує 500 млн. грн. [5].

Рис. 3. Схема використання бюджетних коштів, спрямованих на здешевлення відсоткових ставок за кредитами, наданими підприємствам АПК

Виплата компенсації здійснюється із затримкою та не в повному обсязі у зв'язку з недовиконанням доходної частини Державного бюджету.

Умови кредитування є досить обтяжливими. Рівень відсоткової ставки за кредитами сільгоспвиробникам сягають 30%. Прив'язка розміру компенсації до облікової ставки НБУ полегшує ситуацію лише частково. Навіть при рівні компенсації 12% український сільгоспвиробник змушений сплатити за кредитом 10-20%, що, безперечно, є не вигідним.

Діючий механізм кредитування передбачає отримання пра-

ва на компенсацію лише після фактичного залучення кредиту. Враховуючи, що, сьогодні, кредитоспроможність більшості агровиробників значно знизилась, відповідно, вони втратили можливість одержати банківський кредит, а отже, і скористатися державною підтримкою.

Для зменшення негативного впливу зазначених чинників, необхідно і далі працювати над подоланням кризових явищ у сфері кредитування аграрної галузі, а саме: удосконалити механізм пролонгації кредитів, що не дасть можливості комерційним банкам ухилитися від неї; змінити порядок здешевлення кредитів для сільгоспвиробників шляхом оптимізації розміру відсоткової ставки, що компенсується державою; збільшити розмір видатків держави на часткову компенсацію ставки за кредитами, що надаються суб'єктам аграрного ринку тощо. Подальший розвиток галузі передбачає застосування й інших антикризових інструментів, тобто необхідно здійснювати комплексний підхід до вирішення проблем аграрного сектору економіки.

Висновки. Діючий механізм часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами, наданими підприємствам АПК, не може повною мірою вирішити проблеми кредитування аграрної галузі, а тому потребує удосконалення. Запропоновані заходи сприятимуть підвищенню ефективності державної фінансової підтримки кредитного забезпечення підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів.

Література

1. Закон України "Про Державний бюджет України на 2009 р.", прийнятий Верховною Радою України від 26.12.2008 р. № 835-VI // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 246 (30.12.2008).

2. Постанова КМУ "Про затвердження Порядку використання у 2009-2013 роках бюджетних коштів, що спрямовуються на підтримку підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів" від 26 лютого 2009 р. № 153 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 15 (10.03.2009). – С. 479.

3. Постанова КМУ "Про розміри компенсації у 2009 р. відсоткової ставки за залученими підприємствами агропромислового комплексу кредитами" від 26 лютого 2009 р. № 199 // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 49 (19.03.2009).

4. Закон "Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання негативним наслідкам впливу світової фінансової кризи на розвиток агропромислового комплексу", прийнятий Верховною Радою України від 04.02.2009 № 922-VI // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 47 (17.03.2009).

5. <http://www.minagro.kiev.ua>